

Advies Toekomstbestendig Ganzenbeheer

Werkgroep ganzenbeheer Utrecht

2022

Advies Toekomstbestendig Ganzenbeheer

Werkgroep ganzenbeheer Utrecht

H. Griffioen & F. Visbeen

2022

Projectleider

Afdeling

Opdrachtgever

Financiering

H. Griffioen

Onderzoek & Advies

Provincie Utrecht

Provincie Utrecht

© Natuurlijke Zaken

De zakelijke dienstverlening van Landschap Noord-Holland

Postbus 222

1850 AE Heiloo

088-0064400

www.natuurlijkezaken.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
1 Inleiding	6
1.1 Achtergrond/voorgeschiedenis	6
1.2 Procesaanpak.....	7
1.3 Leeswijzer	7
2 Opgave/probleemstelling	8
2.1 De opgave	8
2.2 De probleemanalyse	8
2.2.1 Flyway.....	8
2.2.2 Nederland.....	9
2.2.3 Utrecht	11
3 Oplossingsrichtingen en maatregelen	16
3.1 Definitie van schade	16
3.2 Doelstellingen:	16
3.2.1 Schade reductie.....	16
3.2.2 Streefstanden.....	17
3.2.3 Winterrust	17
3.2.4 Integratie van doelstellingen.....	17
3.3 Flyway	17
3.4 Nationaal	18
3.5 Provinciaal	18
3.5.1 Escalatieladder	18
4 Governance	25
4.1 Inleiding	25
4.2 Organisatie.....	25
4.2.1 Beleid.....	25
4.2.2 Trede 1: habitatinrichting.....	25
4.2.3 Trede 2: verjaging zonder afschot.....	26
4.2.4 Trede 3 Verjaging met ondersteunend afschot.....	28
4.2.5 Trede 4 populatiebeheer	28

4.3	Monitoring en aanvullende aanbevelingen	29
4.3.1	Monitoring.....	29
4.3.2	Onderzoek	29
4.3.3	Communicatieplan	30
4.3.4	Aanvullend.....	30
5	Literatuur	31
	Bijlage 1: Overzicht huidige beheermaatregelen in Utrecht en buurprovincies	33
	Bijlage 2: Overzicht effectiviteit van verjagingsmethoden zonder ondersteunend afschot.	38
	Bijlage 3: Tabel met geadviseerde handelingen Utrecht	41
	Bijlage 4: Uitvoeringsprotocol Ganzenbeheerteam.....	46

1 Inleiding

1.1 Achtergrond/voorgeschiedenis

Inleiding

Medio 2014 zijn de stakeholders vertegenwoordigd in het Projectteam Ganzen(beheer) Utrecht (PGU) een gezamenlijke aanpak van de provinciale ganzenproblematiek overeengekomen. Dit zgn. provinciale ganzenakkoord zag toe op het terugbrengen van door ganzen veroorzaakte schade aan de landbouw tot een maatschappelijk verantwoord niveau. Hiertoe zijn indertijd de volgende doelstellingen geformuleerd:

1. **Grauwe gans:**

Realiseren schadeniveau 2005 (ca. €7.700,- getaxeerde schade) doormiddel van bereiken streefstand van ca. 7.000 exemplaren (zomerstand) in 2017. Zwaartepunt beheer vindt plaats in de zomerperiode (1 maart – 1 november) door middel van een minimale onttrekking van 23.000 grauwe ganzen per jaar. Gedurende de winterperiode (1 november – 1 maart) zal alléén verjaging met ondersteunend afschot op kwetsbare gewassen plaatsvinden.

2. **Brandgans**

Realiseren schadeniveau 2012 (ca. €5.000,- getaxeerde schade) doormiddel van bereiken streefstand van ca. 5.000 exemplaren (zomerstand) in 2017. Zwaartepunt beheer vindt plaats in de zomerperiode (1 maart – 1 november). Gedurende de winterperiode (1 november – 1 maart) zal alléén verjaging met ondersteunend afschot op kwetsbare gewassen plaatsvinden. Aanvullend zal door middel van beheer worden gestreefd naar een ruimtelijke verdeling van brandganzen met het zwaartepunt van de verspreiding gelegen in de Eem en langs de Lek.

3. **Exoten en verwilderde exemplaren:**

Nastreven minimale stand, met dito minimale schade

4. **Instellen rustgebieden**

In overleg met de stakeholders zullen rustgebieden van voldoende omvang en ligging worden aangewezen.

Tijdens de overeengekomen beheerperiode (2014 – 2017) konden niet alle voorgestelde dodingsmiddelen gebruikt worden vanwege gerechtelijke uitspraken en werden de streefstanden niet bereikt. Als gevolg daarvan heeft het PGU, eind 2017, GS geadviseerd om de provinciale afspraken over het te voeren ganzenbeheer met twee jaar te verlengen en wel tot 31 december 2019. Tussentijds heeft de provincie Utrecht aan een samenwerkingsverband van een tweetal externe bureaus de opdracht gegeven om het gevoerde ganzenbeheer en dito doelstellingen te evalueren. De resultaten van dit onderzoek zijn eind 2019 opgeleverd (Latour et al., 2019). Als gevolg daarvan zijn PGU-stakeholders overeengekomen om 2020 te benutten als overgangsjaar voor het formuleren van een nieuw

toekomstbestendig ganzenbeheer, waarbij onder andere gebruik zal worden gemaakt van de resultaten van voorgenoemd onderzoek en waarbij onder beheer zowel dodende als niet dodende maatregelen worden verstaan.

Om tot een eerste voorstel te komen voor een nieuw en in de nabije toekomst effectiever, duurzaam en toekomstbestendig beleid heeft het PGU uit haar midden een werkgroep samengesteld. Deze werkgroep heeft medio 2020 een conceptadvies opgesteld (Werkgroep PGU, 2020). Dit advies werd echter niet door alle betrokken partijen gedragen en is nooit vastgesteld. Begin 2021 heeft de PGU aan een aantal bureaus een voorstel gevraagd om samen met de bestaande werkgroep tot een nieuw advies ten aanzien van het toekomstbestendig ganzenbeheer te komen. Dit heeft eind 2021 geleid tot een opdracht aan Natuurlijke Zaken om de werkgroep te begeleiden in het opstellen van een 'Advies Toekomstbestendig Ganzenbeheer'.

Het voorstel van deze werkgroep aan de PGU treft u in deze rapportage aan. Dit voorstel zal na akkoord van de PGU aangeboden worden aan de Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht. Zij zal over dit advies een besluit nemen en op basis van het advies vast stellen welke aanpassingen in het beleidskader en de Omgevingsvisie nodig zijn. Na het aanpassen van beleidskader en de omgevingsvisie zal het Ganzenbeheerplan opgesteld zal worden. Na vaststelling van het Ganzenbeheerplan kunnen de voor de uitvoering van beheer benodigde ontheffingen opgesteld worden. Naar verwachting zal dit proces in het jaar 2025 afgerond worden. Tot die tijd wordt het huidige beheer gecontinueerd.

1.2 Procesaanpak

Om tot dit voorstel te komen is in de werkgroep ganzen beheer in de winter en voorjaar van 2021/2022 intensief samengewerkt gedurende een twaalfstal bijeenkomsten. In de bijeenkomsten is gestructureerd naar een eindadvies toegewerkt. De werkgroep is hierbij begeleid door Natuurlijke Zaken, de zakelijke dienstverlener van Landschap Noord-Holland.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt de probleemstelling gepresenteerd. In hoofdstuk drie bespreken we mogelijke oplossingsrichtingen en vertalen deze naar maatregelen. In hoofdstuk vier wordt de governance besproken en in hoofdstuk vijf worden aanbevelingen gedaan voor onderzoek.

2 Opgave/probleemstelling

2.1 De opgave

De opgave die er in de provincie Utrecht ligt, is het terugdringen van de schade door ganzen in landbouw en natuur- en recreatiegebieden. De schade wordt veroorzaakt door verschillende soorten ganzen waarbij de Grauwe gans de belangrijkste veroorzaker van schade is, gevolgd door de Kolgans en de Brandgans. De meeste landbouwschade in Utrecht wordt aangericht in graslandgebieden aan het voorjaarsgras (de eerste snede).

Ten tweede zijn er voor de Grauwe gans en Brandgans op flyway niveau instandhoudingsdoelen geformuleerd. Nederland heeft zich hieraan gecommitteerd en werkt aan een doorvertaling naar provinciaal niveau. Voor deze twee soorten en voor ganzen waarvoor (nog) geen instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd is het bovendien de opgave een vorm van winterrust te borgen.

De opgave die de werkgroep ganzen voor de toekomstige beheerperiode formuleert is ten eerste het ombuigen van de schadecijfers op landbouwpercelen naar een substantiële negatieve trend en een afname van schade door ganzen in natuur- en recreatiegebieden. Ten tweede is de opgave de geformuleerde instandhoudingsdoelen voor de Grauwe gans en Brandgans minimaal te realiseren en een vorm van winterrust voor alle ganzensoorten (m.u.v. exoten) te waarborgen.

2.2 De probleemanalyse

De probleemanalyse is uitgewerkt op drie niveaus: internationaal, nationaal en binnen de provincie Utrecht. In hoofdstuk drie worden voor elk van deze niveaus maatregelen benoemd.

2.2.1 Flyway

Ganzen bewegen zich continue tussen hun overwinteringsgebieden in het Midden en West-Europa en de broedgebieden boven de poolcirkel. Elk soort heeft daarbij zijn favoriete broedgebied en migratieroute. In de African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement (AEWA) maken landen die deel uitmaken van de flyway afspraken ten aanzien van het beheer van de trekkende ganzen. Op flyway niveau zijn er voor diverse ganzensoorten, waaronder voor Utrecht relevant: Brandganzen en Grauwe ganzen door de AEWA-doelstellingen benoemd in beheerplannen Brandgans (Jensen et al., 2018) en Grauwe gans (Powolny, 2018). De doelen zijn breed en hebben betrekking op: de populatie op acceptabel niveau houden, landbouwschade, verkeer & natuurconflicten beperken, beheerkosten beperken en de ruimte voor jacht (beheer) behouden binnen het acceptabele populatieniveau. Omdat Brandganzen in het Europese en Nationale rechtssysteem zwaarder beschermd zijn dan Grauwe ganzen, is het voor Brandganzen niet

mogelijk geweest om minimale en maximale doelstanden op te nemen in de beheerplannen. Wel is het zo dat voor Brandganzen binnen AEWA-verband, in de Noordwest-Europese Flyway, een streefwaarde is afgesproken, nl. 380.000 individuen. Voor Grauwe ganzen is er wel ruimte om streefstanden af te spreken. Hoeveel ruimte er is voor beheer en wanneer beheer plaats kan vinden, hangt vervolgens weer af van de beheerunit. Voor Grauwe ganzen zijn er twee beheerunits vastgesteld (Powolny, 2018), waarvan er een beheerunit kwetsbaar is gezien de populatieomvang (Noorse, Zweedse en Deense broedpopulatie, die in Nederland overwintert). Voor Brandganzen zijn er drie beheerunits (Jensen et al., 2018).

Het is van belang om op te realiseren dat op dit moment tussen landen die deel uitmaken van de Flyway, geen afstemming plaatsvindt qua beheerperiode. Dit betekent dat afschot van Grauwe ganzen binnen de Flyway, in het ene land in de winter plaatsvindt (Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken, België, Frankrijk en Spanje), terwijl in andere landen dat alleen of ook in het voorjaar of zomer plaatsvindt (Nederland, Denemarken, Duitsland). Het gevolg kan zijn dat ganzen zich in de winter concentreren naar veilige gebieden (NL.). Het besluit om af te wijken van de bescherming via afschot d.m.v. derogaties voor Brandgans en Grauwe gans, of jacht voor Grauwe gans blijft op nationaal (dus in Nederland grotendeels provinciaal) niveau liggen.

De Grauwe gans (Powolny, 2018) en de Brandgans (Jensen et al., 2018) -AEWA plannen zijn voor Utrecht van belang. De genoemde doelen worden op dit moment vertaald naar doelstellingen ('Favourable Reference Values': bestaande uit populatiegrootte, verspreiding en habitatomvang en kwaliteit), per provincie. Het gevolg hiervan is dat de werkgroep op dit moment geen doel kan formuleren ten aanzien van de omvang van de Utrechtse populaties van de verschillende ganzensoorten. Voor Noord-Holland heeft zo'n vertaling met betrekking tot de doelstanden wel plaatsgevonden. Voor Utrecht wordt deze vertaling medio 2022 verwacht.

De werkgroep is van mening dat er alleen populatiereductie van ganzensoorten kan plaatsvinden als de omrekening van de AEWA-doelstelling naar provinciaal niveau voor die specifieke ganzensoort daar ruimte voor biedt. Dit lijkt juridisch gezien ook een kansrijke route. Dat wil zeggen als de Utrechtse werkelijk aanwezige populatie van een ganzensoort groter is dan het AEWA-doel, doorgerekend voor Utrecht van die ganzensoort, dan mag er populatiereductie plaats vinden.

2.2.2 Nederland

De populaties winterganzen worden nauwkeurig geteld tijdens de watervogeltelling van Sovon. Vanaf de jaren '70/'80 zijn de ganzenpopulaties in Nederland sterk toegenomen. Uit die tellingen blijkt dat tegenwoordig op het hoogtepunt van de winter ruim 2 miljoen ganzen in Nederland verblijven, iets minder dan enkele jaren geleden. De meeste ganzen zijn broedvogels uit Noord- en Oost-Europa en de Arctische toendra's tussen Spitsbergen en West-Siberië. De in Nederland broedende ganzen maken deel uit van de wintergasten. Tot

voor kort nam het aantal ganzen in Nederland toe, maar op dit moment is die toename gestagneerd voor de wintergasten, vooral talrijke soorten als Kolgans en Brandgans. Kleine Rietgans is zelfs afgenomen en blijft noordelijker overwinteren. De soorten die in ons land broeden, zoals Grote Canadese Gans en Nijlgans zitten nog wel in de lift, maar leggen op de gehele winterpopulatie weinig gewicht in de schaal. Vooral van de Grauwe gans, Brandgans, Grote Canadese gans en Nijlgans broeden ook behoorlijke aantallen in Nederland. Tellingen in de zomer worden in sommige provincies uitgevoerd door de Wildbeheerseenheden, in andere door Sovon in opdracht van de provincie. De laatst bekende landelijke cijfers kwamen op ruim 600.000 ganzen, voor driekwart bestaande uit Grauwe Ganzen (Buij & Koffijberg, 2019).

Betere bescherming, een daaraan gerelateerde vermindering van beheer en schadebestrijding, de (her)inrichting van het landschap en het profiteren van een toegenomen voedselkwaliteit in intensief beheerde landbouwgebieden worden als belangrijkste oorzaken voor deze ontwikkeling gezien. De keerzijde is dat ganzen in toenemende mate schade aan diezelfde landbouw veroorzaken en er beleid nodig is om de schadeproblematiek beheersbaar te houden. De Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade (MARF) constateert een hoge mate van urgentie in het ganzenbeleid en ganzenbeheer (Van Dijk et al., 2021). De combinatie van de omvangrijke schade, de grote aantallen geschoten ganzen, de hoge kosten van tegemoetkomingen en de complexiteit tussen en binnen de niveaus in de regelgeving is op de lange termijn niet houdbaar. Het vinden van de juiste balans tussen bescherming en schadebestrijding is de belangrijkste voorwaarde voor effectief beleid. Alleen wanneer aan ganzen voldoende bescherming geboden wordt, kan effectief tegen schade worden opgetreden. Alleen wanneer de schade beheersbaar is, kunnen ganzen gastvrij worden opgevangen. Dit kan niet los van elkaar worden gezien maar dient in evenwicht plaats te vinden (Van Dijk et al., 2021). In de vorige ganzenbeheerplannen heeft deze balans vorm gekregen in het aanbieden van ganzenrustgebieden, het borgen van de winterrust en het reduceren van de zomerpopulaties. Ondanks grote inspanningen slaagt het huidige beleid er niet tot nauwelijks in om de aantallen ganzen en/of het schadebedrag terug te dringen.

De werkgroep is van mening dat een deel van de oorzaak van de onmogelijkheid de schade terug te brengen, gevonden kan worden in de gebrekkige afstemming in beheer tussen de provincies. Hierdoor blijven de ganzen zich verplaatsen naar gebieden waar op dat moment de meeste rust heerst. Sinds begin 2022 is er wel een ambtelijke taakgroep Ganzen vanuit het IPO (interprovinciaal overleg) gestart om die afstemming te verbeteren, maar een advies en vervolgens beleids- en regelwijzigingen uit die taakgroep zullen nog enige tijd op zich laten wachten. De belangrijkste verschillen zijn aanwezig in afgegeven ontheffingen en de perioden waarin bepaalde beheermaatregelen in de provincie gehanteerd worden. Het gevolg hiervan is dat ganzen wel uit de provincie verjaagd worden, maar vervolgens in de naburige provincie, met een beperkter beheerperiode, neerstrijkt. Het probleem verplaatst zich dus. In bijlage 1 is een overzicht gegeven van de ontheffing/vrijstelling gerelateerde beheermaatregelen per provincie en de periode waarvoor deze ontheffing/vrijstelling geldt.

2.2.3 Utrecht

Schadepreventie

Wel moet worden geconstateerd dat door het ingezette intensieve zomer(ganzen)beheer de zomerpopulatie een stabilisatie tot lichte afname laat zien, terwijl op basis van wetenschappelijk onderzoek rekening werd gehouden met een (forse) verdere jaarlijkse toename van de populatie (Latour et al., 2019). De werkgroep constateert daarom dat het ingezette intensieve beheer door onder meer afschot, legselreductie, ruivangsten en habitat- en inrichtingsaanpassingen (inclusief het toegankelijk maken van broedgebieden voor (ganzen)predatoren), effect heeft maar voornamelijk niet in die mate zoals verwacht en waarmee rekening is gehouden.

Ook constateert de werkgroep dat:

- De meeste schade optreedt aan de eerste snede en al voor 1 april wordt gemeld.
- De Grauwe gans is met zijn dominante aanwezigheid de belangrijkste schadesoort gevolgd door Kolgans en Brandgans (Veenenbos en Keuper, 2020; schadecijfers BIJ12 2021). De schadepreventie zou dus met name op de periode half februari-april gericht moeten zijn met als belangrijkste doelsoort de Grauwe Gans, met in achtneming van de winterrust voor trekkende ganzensoorten. Een uitzondering hierop vormt de Eempolder waar de combinatie van Brandgans en Smient de belangrijkste schade veroorzaker is.
- Ondanks de grote inspanning van vele agrariërs in het toepassen van preventieve maatregelen, deze tot nog toe een beperkt effect hebben in de schadebestrijding. De oorzaak hiervan is dat preventieve maatregelen op lokaal niveau worden toegepast en dat er snel gewinning bij de ganzen optreedt. De ganzen maken hierdoor vooral meer vliegbewegingen en verbranden meer energie. De inzet van preventieve maatregelen wordt buiten de registratie bij de schadetaxatie overigens niet vastgelegd.
- Het afschot van gekoppelde ganzen voor de jager risicovol is, omdat het na afschot moeilijk te bewijzen is dat deze exemplaren gekoppeld waren. Beter is het om in de ontheffing te spreken van koppelende ganzen. Koppelende ganzen gaat over het interpreteren van gedrag van ganzen, die paren vormen. Het Utrechtse beleidskader en handhaving hanteren momenteel een engere definitie, omdat het in de huidige ontheffing ganzen betreft die reeds gekoppeld zijn. Jagers zijn terughoudend om dit beleid uit te voeren om men geen risico wil lopen onbedoeld regelgeving, die voor interpretatie vatbaar, is te overtreden, hetgeen voor de jager grote consequenties kan hebben.
- Het afschot op het nest wordt door sommige jagers als niet weidelijk ervaren, hoewel dit ook wordt benoemd als een zeer effectieve manier om de broedpopulatie te reduceren.
- Het meest effectief in de huidige bestrijding van schade zijn de populatie-reducerende maatregelen gericht op lokale broed(ende)vogels. De effectiviteit hiervan kan verder vergroot worden door in (een deel van) de huidige

winterrustperiode op de Grauwe Gans beheer toe te staan vanuit de wetenschap dat een belangrijk deel van de overwinterende grauwe ganzen bestaat uit de zomerpopulatie (Latour et al., 2019). Dit moet onder een aantal randvoorwaarden:

- Populatiereductie zou in overeenstemming met de AEWA-instandhoudingsdoelstellingen moeten plaatsvinden.
- Geen negatief effect op doelstellingen van overwinterende ganzen in natuurgebieden.
- Beheer van gekoppelde ganzen mogelijk te maken (formulering in ontheffing, zie hierboven)
- In het aanpassen van de datumgrenzen om zoveel mogelijk samen met buurprovincies op te trekken.

Ganzenrustgebieden

In Utrecht liggen de ganzenrustgebieden op relatief grote afstand van de kerngebieden voor ganzen. Om ganzenrustgebieden effectief te laten zijn moeten ze op de goede locatie liggen en voedsel van vergelijkbare kwaliteit en kwantiteit bieden als landbouwpercelen waar de ganzen anders naartoe zouden gaan. Ganzen maken namelijk afwegingen in hun habitatkeuze tussen voedsel en veiligheid en zijn bereid risico's te nemen op het moment dat de foerageersituatie elders duidelijk beter is dan in een rustiger, veiliger gebied. De omvang van de schade in ganzenrustgebieden bedraagt 31% van de totale (getaxeerde) schade. De schade in ganzenrustgebieden is daarmee zo groot dat het draagvlak onder de deelnemende agrariërs tanende is. Volgens de vogeltellingen maakt circa 14% van de Grauwe ganzen gebruik van de ganzenrustgebieden en 20% van alle ganzen (Latour et al., 2019). Wellicht komt dit lage percentage door een ongunstige ligging of een te beperkt oppervlak. (Zee et al., 2009). De werkgroep wenst het gebruik van ganzenrustgebieden door ganzen te vergroten door enerzijds de aantrekkelijkheid van die ganzenrustgebieden te vergroten en anderzijds het leefgebied buiten de ganzenrustgebieden onaantrekkelijker te maken.

Definitie van schade

Op landbouwpercelen wordt de directe schade tot nog toe gebaseerd op:

1. Taxaties op percelen van boeren die schade melden bij het Landelijk Meldpunt Faunaschade van BIJ12.
2. Automatische taxaties in ganzenrustgebieden.
3. Inzet en tijd van ondernemers om schade te voorkomen, noch vervolgschade worden niet geregistreerd, noch vergoed.

Bovendien wordt de schade geformuleerd in financiële termen. Dit heeft een aantal nadelen:

1. Dit maakt de totale schadeomvang afhankelijk van de opbrengstprijs van landbouwproducten, met een stijging van de prijs van gewassen zou ook de schade in euro's immers stijgen
2. De schade is deels afhankelijk van de meldingsbereidheid van landbouwers. Dit kan tot een onderschatting leiden bij een lage meldingsbereidheid (Stahl et al., 2013).

3. De schade in de ganzenrustgebieden is opgenomen in dit totaalcijfer waarmee het beeld vertroebelt. De schade in ganzenrustgebieden is immers een teken dat de winterrust in ganzenrustgebieden vorm krijgt (beleidsmatig gewenste schade) terwijl buiten de ganzenrustgebieden wordt gestreefd naar schadereductie. Ook de beleidsmatig gewenste schade kent echter grenzen als het draagvlak onder agrariërs om mee te werken aan de realisatie van ganzenrustgebieden afneemt.

Schade aan recreatie- en natuurdoelstellingen valt moeilijker te kwantificeren omdat daar geen taxaties plaatsvinden. Natuurbeheerders ervaren wel schade door ganzenvraat zo bleek uit een enquête bij terreinbeheerder over de aanwezigheid van grauwe ganzen in natuurgebieden (Kleijn et al., 2011). In de regel leidt ganzenschade in natuurgebieden mogelijk tot eutrofiëring door mest, verlies aan habitat voor riet- en moerasvogels door vraat van jong riet, verlies van kwaliteit van graslanden door begrazing, verslemping en verandering van vegetatie (meer tredsoorten) en daardoor mogelijk verslechtering habitat voor weidevogels(kuikens).

Natuurschade kan kwalitatief in beeld worden gebracht als de natuurbeheerders het instrument 'kwaliteitstoetsen' om de realisatie van natuurdoelen te evalueren hanteren. Hierin zal schade door ganzen gesignaleerd en benoemd worden als dat plaatsvindt en er een negatief effect optreedt bij het realiseren van natuurdoelen.

Bij schade aan recreatiegebieden kan gedacht worden aan vervuiling op ligweides, stranden, zwemwater en steigers. Dit brengt een verlaagde recreatiebeleving met zich mee evenals schoonmaakkosten en een risico voor de volksgezondheid.

De landbouw schadedoelstellingen zoals die in voor 2014 geformuleerd zijn:

- 1. Grauwe gans:**
Realiseren schadeniveau 2005 (ca. €7.700,- getaxeerde schade) doormiddel van bereiken streefstand van ca. 7.000 exemplaren (zomerstand).
- 2. Brandgans**
Realiseren schadeniveau 2012 (ca. €5.000,- getaxeerde schade) doormiddel van bereiken streefstand van ca. 5.000 exemplaren (zomerstand).
- 3. Exoten en verwilderde exemplaren:**
Nastreven nulstand stand, met dito geen schade.

Deze doelstellingen acht de werkgroep niet realistisch, gezien de enorme inspanning en de vereiste rigoureuze wijziging in het beschikbare instrumentarium dat vereist is om dit te realiseren. Desalniettemin is uit oogpunt van ontheffing een na te streven omvang van de populaties wel gewenst.

Organisatie van beheer

Binnen de provincie Utrecht vindt geen uniform en afgestemd ganzenbeheer plaats.

Ten eerste zijn er veel gebieden waar geen ganzenbeheer plaats vindt. Dit zijn bijvoorbeeld gemeentelijke groenstroken en parken, gronden van de waterschappen, ProRail en van

Rijkswaterstaat. Deze gebieden vormen daarmee voor de ganzen veilige broed-, rust- of foerageergebieden. De aanwezigheid van deze gebieden bemoeilijken een effectief verjagings- en populatiebeheer.

Ten tweede vindt preventieve verjaging zonder geweer lokaal en individueel per bedrijf plaats, met als gevolg dat de ganzen vooral veel heen en weer vliegen en meer energie verbruiken dan noodzakelijk. De grondgebruikers zien graag meer grootschalige en structurele ingrepen op gebiedsniveau gericht op schadereductie (Veenbos & Keuper, 2020).

Ten derde worden de mogelijkheden en taken van de ganzenclusters maar gedeeltelijk gebruikt. De clusters richten zich voornamelijk op nestbehandeling en minder op gecoördineerde ver- en bejaging.

Ten vijfde werken de vier ganzenclusters met vrijwilligers. Motivatie, draagvlak voor de maatregelen en grenzen aan de vrijblijvende inzet zijn hierin belangrijke factoren.

Ten zesde: Momenteel zijn er veel partijen actief in het verjagingsbeheer te weten: de individuele grondgebruikers, de WBE's en de jagers. Hierdoor bestaat de mogelijkheid dat bij onvoldoende afstemming beheerhandelingen kunnen conflicteren. Bijvoorbeeld verjaging met en zonder afschot. Daarnaast vinden de ver- en bejagingsinspanningen niet gecoördineerd plaats waardoor de ganzen veel vliegreuen maken zonder dat effectief schade bestreden wordt in een groter gebied. De werkgroep is van mening dat de coördinatie, communicatie en samenwerking tussen alle betrokkenen beter kan en moet.

Ten zevende: het afvoeren van grote aantallen kadavers is qua logistieke problematisch en beperkt de motivatie van jagers om bij te dragen aan populatiereductie. Een oplossing kan gevonden worden in optimaliseren van de logistiek (voldoende kadavertonnen en gekoelde opslagplaatsen) en in het vergroten van de afzet naar de vleesindustrie voor consumenten en diervoeders (Spierenburg, 2020).

Monitoring en registratie

Er wordt een kunstmatige scheiding wordt gemaakt tussen winterschade, voor 1 april, en zomerschade, na 1 april. De zomerschade wordt in principe veroorzaakt door lokale broedvogels en de winterschade door trekkende ganzen. Per soort verschilt de periode dat de trek naar de (noordelijke en oostelijke) broedgebieden begint. Het beheer richt zich voornamelijk op de broedpopulatie in Nederland. Om goed inzicht te kunnen krijgen in de effecten van dit beheer zou beter zijn de onderverdeling in zomer of winterschade dit afhankelijk te maken van de soort.

Het is wenselijk de effectiviteit van de maatregelen te kunnen koppelen aan schade en behalen van je doelen. Op dit moment vindt schadetaxatie alleen door het Landelijk Meldpunt Faunaschade plaats als de boer dit meldt. Lang niet alle boeren melden. Totaalcijfers zijn wel per WBE bekend. BIJ12 mag geen gegevens op bedrijfsniveau vrijgeven.

De werkgroep vindt een representatieve schade kaart, waarbij de schade zowel geografisch (provincie dekkend) als in de tijd (en jaarrond) weergegeven wordt, wenselijk. Om hiermee een objectief beeld van de ontwikkeling van de landbouwschade door ganzen te verkrijgen.

Grauwe ganzen zijn verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de winterschade. Uit evaluatie van Altenburg en Wymenga (Latour et al., 2019) blijkt dat de onderzoekers inschatten dat de Grauwe ganzen die in Utrecht overwinteren vooral (70%) onze broedvogels betreffen. Dit zou blijvend gemonitord en verder onderzocht moeten worden.

3 Oplossingsrichtingen en maatregelen

3.1 Definitie van schade

De werkgroep adviseert de schade zo objectief mogelijk te formuleren. In die formulering dient de relatie tussen de oorzaak – de ganzen - en het gevolg - de schade - zo eenduidig mogelijk te zijn. Variabelen zoals de prijs van gewassen en de bereidheid tot schademeldingen zouden buiten de definitie gehouden moeten worden.

Schade aan landbouwpercelen wordt door de werkgroep gedefinieerd **als verlies aan gewas opbrengst in kg droge stof per hectare**, buiten de ganzenopvang gebieden. Het is de wens van de werkgroep om deze schade zowel qua geografische spreiding als qua verdeling over het groeiseizoen in beeld te krijgen. De werkgroep is vooralsnog van mening dat op grond van de huidige schadecijfers op dit moment de schade aan de eerste snede leidt tot de grootste schade en dat de grootste schade optreedt rond de natuur- en ganzenrustgebieden.

De werkgroep adviseert de TBO's de natuurschade door ganzen expliciet mee te nemen in de beheerevaluaties c.q. kwaliteitstoetsen en de kwalitatieve bevindingen en conclusies in te brengen bij het opstellen van de faunabeheerplannen en evaluaties daarvan.

De schade in ganzenopvang gebieden wordt uitgesloten van deze doelstelling, omdat de ganzenrustgebieden gezien kunnen worden als een maatregel om de schade op landbouwpercelen buiten de ganzenrustgebieden te reduceren en tegemoet te komen aan de wens om de winterganzen rust te bieden. De schade in ganzenrustgebieden is gerelateerd aan de mate van draagvlak van agrariërs om aan deze opvanggebieden mee te werken en verdient daarom wel aandacht en dient gemonitord te worden.

De werkgroep ganzen kiest er voor de doelstellingen ten aanzien van schadereductie en de daaruit afgeleide streefstanden uit 2014 los te laten aangezien deze niet realistisch zijn.

3.2 Doelstellingen:

De werkgroep adviseert de volgende doelstelling te hanteren voor het toekomstbestendig ganzenbeheer:

3.2.1 Schade reductie

Landbouwschade door ganzen uitgedrukt in kg droge stof/ha ombuigen tot een substantiële neerwaartse trend van die schade en de natuurschade in de vorm van een kwalitatieve beschrijving van de verbetering van natuurgebieden als gevolg van vermindering van de schade door ganzen te realiseren.

Om de realisatie van deze doelen te kunnen monitoren dient er – los van de huidige registratie van schade door het Landelijk Meldpunt Faunaschade- op een andere wijze registratie van schade plaats te vinden dan nu het geval is. We adviseren de monitoring zo op te zetten dat een representatief en objectief beeld van de schade in ruimte en tijd ontstaat. Dit wordt verder onder het hoofdstuk governance besproken.

3.2.2 Streefstanden

Naast de schadedoelstelling adviseert de werkgroep voor de Grauwe gans, de Brandgans streefstanden te hanteren en voor exoten de nulstand te handhaven.

Grauwe gans en Brandgans: de instandhoudingsdoelen voor de management units op flyway niveau (AEWA), vertaalt naar provinciale minimale standen. Omwille van de ontheffing voor populatiebeheer kan op deze minimale stand een percentage (5-10%) gezet worden als 'buffer', zijnde de streefstand.

Exoten: de werkgroep adviseert te streven naar de nulstanden waar ook in het huidige ganzenbeheer sprake van is.

3.2.3 Winterrust

Omdat nog niet voor alle ganzen instandhoudingsdoelen geformuleerd zijn, heeft dit advies tot slot ook als doel een bepaalde mate van winterrust te garanderen. In dit advies krijgt de winterrust vorm door:

- Het optimaliseren van de ganzenrustgebieden in omvang en locatie;
- Het handhaven van de winterrust in N2000 en ganzenrustgebieden;
- Het voorstellen van onderzoek naar de verhouding tussen de stand- en trek ganzen in de winterperiode.

3.2.4 Integratie van doelstellingen

De werkgroep adviseert de schadecijfers te relateren aan de soort die verantwoordelijk is voor de schade en de periode waarin de schade is veroorzaakt. Zo kunnen er in het beheer van de ganzenpopulaties zo gericht mogelijk maatregelen voorgesteld worden die soort- en periode specifiek zijn en kunnen er doelstellingen worden geformuleerd voor de zomer- en winterschade.

3.3 Flyway

AEWA-instandhoudingsdoelstellingen voor de Grauwe gans en Brandgans moeten worden omgerekend naar provinciale doelstellingen per soort. De provinciale aantallen ten opzichte van instandhoudingsdoelstelling per soort geeft aan hoeveel ruimte er is voor beheer gericht op populatiereductie. De werkgroep adviseert deze 'provinciale' instandhoudingsdoelstellingen met een percentage van 5 tot 10 procent te verhogen ten behoeve van de ontheffingen voor populatiereductie. Op deze manier kan geborgd worden dat de instandhoudingsdoelstellingen nooit in gevaar komen.

Het is de verwachting dat de 'provinciale' instandhoudingsdoelen (AEWA) medio 2022 beschikbaar komen.

Het is wenselijk meer afstemming tussen de Flyway landen te zoeken in beheer van ganzenpopulaties, in dit geval voor Grauwe gans en Brandgans. Met onderling afgestemd beheer kan voorkomen worden dat landen die bijvoorbeeld de winterrust hanteren een onevenredig groot deel van de ganzen te gast krijgen.

3.4 Nationaal

De werkgroep adviseert de beheermaatregelen af te stemmen met buurprovincies. Hierbij dient rekening gehouden te worden bij de doorvertaling van de nationale AEWA-instandhoudingsdoelstellingen naar de betreffende provincies. De afstemming zou plaats kunnen vinden in de interprovinciale taakgroep Ganzen bestaande uit FBE's en provincies van de provincies Zeeland, Zuid-Holland, Gelderland, Noord-Holland, Groningen, Friesland en Overijssel. Flevoland maakt hier geen deel van uit, daarmee zou bilateraal afgestemd kunnen worden.

3.5 Provinciaal

3.5.1 Escalatieladder

Bij het uitvoeren van verjaging en beheermaatregelen hanteren we de escalatieladder. Het idee achter de escalatieladder is dat als eerste meer diervriendelijke/minder ingrijpende maatregelen worden toegepast om schade of risico's te voorkomen. Als deze maatregelen (die op de onderste treden van de ladder staan) niet werken, kan een stap naar boven op de ladder worden gezet naar een maatregel die minder diervriendelijk/meer ingrijpend is.

De uitgangspunten zijn:

- Maatregelen waarbij geen dieren worden gedood, staan lager op de ladder dan maatregelen waarbij dit wel gebeurt.
- Maatregelen die een grote impact hebben op de populatie(grootte) staan hoger op de ladder dan maatregelen die dat niet of minder hebben.
- Maatregelen ten aanzien van de overzomerende ganzen staan lager op de ladder dan maatregelen ten aanzien van overwinterende ganzen.
- Maatregelen in de broedperiode (ook maatregelen die ingrijpen in het broeden) staan hoger op de escalatieladder dan maatregelen buiten de broedperiode.
- Hoe meer stress/pijn een maatregel veroorzaakt, hoe hoger de maatregel op de escalatieladder staat.

Trede 1: habitatinrichting (ongeschikt maken van landbouwpercelen en natuur- en recreatiegebieden en geschikt maken van ganzenrustgebieden)

Het ongeschikt maken van landbouw- en natuurgebieden voor ganzen waar schade ongewenst is, gecombineerd met het creëren van voldoende aantrekkelijke ganzenrustgebieden waar ganzen wel gewenst zijn, is de eerste trede op de escalatieladder.

Onder ongeschikt maken van landbouwgebieden voor ganzen kan worden verstaan het verminderen of onbereikbaar maken van het voedselaanbod door bijvoorbeeld:

- Omlaag brengen van het eiwitgehalte in gras door introductie van meer kruidenrijk gras. Dit is vooral een optie buiten de ganzenrustgebieden, omdat in ganzenrustgebieden juist voldoende voedselgelegenheid geboden moet worden. Over de effectiviteit van deze maatregel verschillen de meningen.
- Plaatsen van palen met draden. Dit gebeurt alleen in akkerbouwgebieden en is erg arbeidsintensief en kostbaar, waardoor het tot nog toe nauwelijks wordt toegepast.
- Aanplant van kleine landschapselementen (buiten weidevogelkerngebieden).

Onder ongeschikt maken van natuur- en recreatiegebieden voor ganzen kan worden verstaan het verminderen van voedselaanbod en het ongeschikt maken als rust en/of broedgebied. Bijvoorbeeld:

- Onbereikbaar maken van voedsel door onder meer plaatsen van rasters. Het gevolg hiervan is wel dat ganzen vervolgens in de natuurgebieden rusten en buiten de natuurgebieden op de naastgelegen landbouwgronden foerageren. Flankerend beleid in de vorm van verjaging is dan noodzakelijk.
- In recreatiegebieden kan geëxperimenteerd worden met minder eiwitrijk gras.

Onder het creëren van aantrekkelijke ganzenrustgebieden kan worden verstaan

- Het aanbieden van voldoende voedsel in tijd en ruimte (omvang). Daarvoor dient er een evaluatie en optimalisatie van de huidige ganzenrustgebieden uitgevoerd te worden. De evaluatie en optimalisatie zouden zowel ecologisch als sociaal-maatschappelijk uitgevoerd moeten worden. Ecologisch moeten de gebieden voldoende draagkracht (omvang en voedselaanbod) hebben om aantrekkelijk te blijven voor de Utrechtse (winter) ganzen populatie. De agrarische bedrijven die meedoen aan een ganzenopvang gebied moeten wel gemotiveerd blijven om dit voor een langere periode te doen. Er zal een balans gezocht moeten worden tussen aanvaardbare schade, compensatie en de agrarische bedrijfsvoering.
- De effectiviteit van de geoptimaliseerde ganzenrustgebieden zal gemonitord moeten blijven worden (benutting van de totale draagkracht).
- De aanwezigheid van voldoende aantrekkelijke ganzenrustgebieden ten behoeve van de winterrust geldt als harde voorwaarde voor het uitvoeren van gecoördineerde (gebiedsgerichte) verjaging zonder afschot (trede2)

Wanneer kan doorgestapt worden naar trede 2?

De werkgroep adviseert het ongeschikt maken van landbouwpercelen en natuurgebieden in trede 1 als advies aan te bieden aan de grondeigenaren. Het is aan hen om de keuze te maken of deze habitatinrichtingsmaatregelen passen in bedrijfsvoering en natuurbeheer.

Het optimaliseren van de ganzenrustgebieden is van belang om de winterrust te garanderen. De werkgroep adviseert dit als een harde eis te hanteren voordat gestart kan worden met gecoördineerde verjaging zonder afschot zoals omschreven in trede 2.

Trede 2: verjaging zonder afschot

Verjaging zonder afschot is toegestaan gedurende het gehele jaar, buiten N2000 en ganzenrustgebieden. De werkgroep adviseert dit voor de verjagingsactiviteiten van de individuele agrariërs te handhaven.

Daarnaast wordt ingezet op gecoördineerde verjaging zonder afschot buiten N2000 en ganzenrustgebieden. Dit betreft verjagingsactiviteiten die door de samenwerkende partijen gebiedsgericht wordt vormgegeven. Omdat de gecoördineerde verjaging gebiedsgericht plaatsvindt, is het praktisch onmogelijk om voor afzonderlijke soorten afspraken te maken over per wanneer deze verjaging is toegestaan. Dit om tegemoet te komen aan de winterrust.

De winterrust wordt daarom gewaarborgd door de aanwezigheid van voldoende aantrekkelijke foerageergebieden (van omvang en voldoende voedselaanbod). Als aan die voorwaarde is voldaan adviseert de werkgroep met deze gecoördineerde verjaging te starten per 1 februari en door te laten lopen tot 1 november.

De organisatie van deze gecoördineerde verjaging en de rollen en verantwoordelijkheden van partijen wordt toegelicht in hoofdstuk 4: Governance.

Om effectief te zijn in verjaging zonder afschot is het van belang dat er een voldoende grote variatie aan verjaagmaatregelen beschikbaar zijn. Veel van de beheer- en verjagingsmaatregelen zijn onderzocht op effectiviteit en kosten of zijn nog onderwerp van onderzoek zoals gebruik van laser en inzet van drones (Buij et al., 2018; Latour et al., 2019). In het algemeen zijn belangrijke factoren om langdurig effectieve verjaging zonder gewenning in stand te houden onvoorspelbaarheid en variatie in de toepassing en vorm van de prikkels (Van Dijk et al., 2021).

Het is belangrijk dat het maatregelen pakket regelmatig geëvalueerd wordt en dat er verdere innovatie plaats vindt.

Een overzicht van de huidige kennis over de effectiviteit van dit soort maatregelen is weergegeven in bijlage 2.

Wanneer kan doorgestapt worden naar trede 3?

De stap naar trede 3 kan gezet worden als de winterrustperiode voor de betreffende soort afgelopen is. Voor de Brandgans wordt als voorwaarde voor het verkorten van de winterrust gesteld dat er een substantiële inspanningsverplichting geldt voor het

vormgeven van het gecoördineerde verjagingsbeheer (zulks ter beoordeling door de FBE). Hierdoor is de verwachting dat de Brandganzen zich in het voorjaar of terugtrekken in de opvang- en N2000 gebieden of eerder vertrekken naar de broedgebieden.

Trede 3: verjaging met ondersteunend afschot

Voor het verjagen met ondersteunend afschot is het mogelijk per soort een afzonderlijk tijdvak te benoemen waarmee tegemoetgekomen kan worden aan de winterrust van de betreffende soort. Dit is verwerkt in het onderstaande advies.

De werkgroep stelt voor om voor elke soort de periode waarin verjaging met ondersteunend afschot mogelijk is aan te laten sluiten op de periode waarin populatiebeheer met geweer mogelijk is. Dit om voor de jagers en het bevoegd gezag zo min mogelijk onduidelijkheid te laten bestaan. In bijlage 3 is een overzicht van alle geadviseerde handelingen (treden 3 en 4) opgenomen.

Grauwe Gans:

Uit de door Altenburg en Wymenga uitgevoerde evaluatie blijkt dat de populatie Grauwe ganzen die in de winter in de provincie Utrecht aanwezig is voor een groot deel uit dezelfde ganzen bestaat die ook in de zomer in de provincie aanwezig zijn (Latour et al., 2019). Om die reden adviseert de werkgroep de winterrust voor de grauwe gans buiten N2000 en ganzenrustgebieden met 1 maand te verkorten tot 1 februari en vanaf die datum populatiebeheer mogelijk te maken. Het afzonderlijk mogelijk maken van verjaging met ondersteunend afschot is voor de periode waarin populatiebeheer mogelijk is, niet nodig, immers de mogelijke handelingen in het populatiebeheer omvatten de handelingen voor verjaging met ondersteunend afschot. Zie verder onder trede 4 populatiebeheer.

- Tijdens de winterrust adviseert de werkgroep de verjaging met ondersteunend afschot op kwetsbare gewassen gedurende de periode 1 november – 1 februari te handhaven.

Brandgans:

De brandgans verblijft in de provincie tot halverwege mei voordat de soort doortrekt naar de broedgebieden. In deze periode treedt er naast schade aan de landbouw ook een conflict op in de weidevogelgebieden omdat door de brandganzenbegrazing de vegetatiestructuur van de weidevogelgraslanden verslechterd (veranderen van kruidenrijke graslanden naar korte begrazingsvegetaties met veel storing- en tredsoorten), waar vanwege de weidevogelstelling op dat moment geen verjaging mogelijk is.

De werkgroep stelt voor de verjaging van de Brandganzen met ondersteunend afschot buiten N2000 en ganzenrustgebieden te vervroegen onder de voorwaarde van een inspanningsverplichting op trede 2, de gecoördineerde verjaging zonder afschot.

Voor Brandgans stelt de werkgroep het volgende voor ten opzichte van verjaging met ondersteunend afschot.

- Op kwetsbare gewassen de periode van 1 november – 1 maart te handhaven.
- Buiten N2000 en ganzenrustgebieden de periode 1 april - 1 mei verjaging met ondersteunend afschot mogelijk te maken, onder de voorwaarde van voldoende (zulks ter bepaling van de FBE) inzet op trede 2.
- Voor het weidevogelgebied Eemland stelt de werkgroep voor een pilot te starten met onderzoek naar de mogelijkheden van een effectieve gecoördineerde verjaging (eventueel met ondersteunend afschot) van Brandganzen in de periode voorafgaand aan het broedseizoen (1 februari – 1 april) in combinatie met onderzoek naar weidevogelbiotoop. Een aanvullende vraag in dit onderzoek is in hoeverre de nabij Eemland gelegen landbouwpercelen extra schade ondervinden als gevolg van deze verjaging voorafgaand aan het broedseizoen.

Kolgans

De mogelijkheden die er voor de Kolgans bestaan voor verjaging met ondersteunend afschot worden door de werkgroep voldoende bevonden. De werkgroep stelt voor:

- De mogelijkheid tot verjaging met ondersteunende afschot op kwetsbare gewassen in de periode van 1 november – 1 maart te handhaven.
- De mogelijkheid tot verjaging met ondersteunend afschot van kleine groepen buiten N2000- en ganzenrustgebieden in de periode van 1 april tot 1 november te handhaven.

Canadese gans, exoten en gedomesticeerde ganzen

De Canadese gans, exoten en gedomesticeerde gans zijn landelijk vrijgesteld. Voor exoten geldt een nulstand beleid. De werkgroep adviseert het voorkomen van de Canadese en gedomesticeerde gans tot een minimum te beperken.

De mogelijkheden die er op dit moment bestaan om de Canadese gans, exoten en gedomesticeerde ganzen te beheren worden door de werkgroep als voldoende beschouwd.

Wanneer kan doorgestapt worden naar trede 4?

De stap naar populatiereductie kan gezet worden als de winterrust voor de betreffende soort voorbij is of eerder als de maatregelen specifiek gericht zijn op broedpopulaties.

Trede 4: populatiereductie

Populatiereductie is te allen tijde gericht op de broedpopulatie van de verschillende soorten. Voordat overgegaan wordt op het uitvoeren van populatiebeheer adviseert de werkgroep vast te stellen dat de Utrechtse populatie van een betreffende soort hoger is dan de vertaling van de AEWA-instandhoudingsdoelstelling naar de provincie Utrecht.

Populatiebeheer bestaat uit de volgende beheermaatregelen:

- Afschot;
- Afschot van gekoppelde ganzen of ganzen op het nest;
- Nestbehandeling;
- Ruivangsten.

Het is mogelijk dat in een bepaalde periode voor de ene soort al populatiebeheer mogelijk is, terwijl voor de andere soort alleen nog verjaging met ondersteunend afschot mogelijk is. De werkgroep adviseert om voor die periode in de ontheffing voor populatiebeheer alleen het gebruik van soortspecifieke lokmiddelen toe te staan.

Grauwe gans

In de gehele provincie:

De werkgroep stelt voor de nestbehandeling van de Grauwe gans in zowel N2000 als ganzenrustgebieden als overige gebieden mogelijk te maken in de periode 1 februari – 1 september.

De werkgroep stelt voor de ruivangsten in de periode 1 mei – 1 augustus te handhaven.

Buiten N2000 en ganzenrustgebieden

De werkgroep is van mening dat op basis van de huidige gegevens de populatie Grauwe ganzen die in de winter in de provincie Utrecht aanwezig is voor een groot deel uit dezelfde ganzen bestaat die ook in de zomer in de provincie aanwezig zijn (Latour et. al., 2019). Om die reden adviseert de werkgroep de winterrust voor de grauwe gans buiten N2000 en ganzenrustgebieden met 1 maand te verkorten tot 1 februari en vanaf die datum tot 1 november populatiebeheer door afschot mogelijk te maken.

In ganzenrustgebieden

In de ganzenrustgebieden stelt de werkgroep voor populatiereductie door afschot uit te voeren vanaf 1 april tot 1 november. Ook stelt de werkgroep voor de oktober schade in ganzenrustgebieden te vergoeden, gelijk aan de periode november-april, maar alleen daar waar geen verjaging mogelijk is nl. binnen N2000 gebieden waar ganzendoelstellingen zijn. In de ganzenrustgebieden stelt de werkgroep populatiereductie door afschot van gekoppelde ganzen in de periode 1 februari – 1 april mogelijk te maken.

In N2000 gebieden

In de N2000 gebieden stelt de werkgroep voor de populatiereductie door afschot van 1 april tot 1 oktober mogelijk te maken.

In de N2000 gebieden stelt de werkgroep populatiereductie door afschot van gekoppelde ganzen in de periode 1 februari – 1 april mogelijk te maken.

Brandgans

De werkgroep stelt voor de mogelijkheid tot nestbehandeling in alle gebieden vanaf 1 mei tot 1 september te handhaven.

De werkgroep stelt voor de ruivangsten in de periode 1 mei – 1 augustus te handhaven.

De Brandgans richt aanzienlijke schade aan in de eerste snede. De werkgroep stelt voor de populatiereductie door afschot van de Brandgans buiten N2000 mogelijk te maken vanaf 1 mei tot 1 november. Daarmee wordt de winterrust van de Brandgans met 2 weken verkort.

De werkgroep stelt voor buiten N2000 gebieden de mogelijkheid van afschot van gekoppelde Brandganzen van 15 maart tot 1 mei te handhaven.

Kolgans

Voor de Kolgans worden geen populatie reducerende maatregelen voorgesteld.

Canadese gans, exoten en gedomesticeerde ganzen

De werkgroep stelt voor de bestaande maatregelen gericht op populatiereductie te handhaven. Dit zijn:

- De mogelijkheid tot populatiereductie door afschot gedurende het gehele jaar buiten N2000 gebieden.
- De mogelijkheid tot nestbehandeling gedurende het gehele jaar.
- De ruivangsten in de periode 1 mei – 1 augustus buiten N2000 gebieden.

Trede 5: populatiereductie van de wintergasten

De werkgroep is van mening dat bovengenoemde maatregelen uit de treden 1, 2, 3 en 4 volstaan om de beoogde schadereductie te realiseren. De werkgroep stelt geen maatregelen voor om de reductie van de winterpopulaties te realiseren.

4 Governance

4.1 Inleiding

Het uitvoeren van het beheer van de ganzenpopulatie wordt gezien als een verantwoordelijkheid van alle deelnemende partijen en hun achterbannen. Hierbij opereert elke partij vanuit zijn eigen rol en mogelijkheden. De werkgroep is van mening dat de partijen die nu vertegenwoordigd zijn in de werkgroep, FBE en PGU gezamenlijk voldoende middelen en mogelijkheden hebben of de mogelijkheid hebben deze hiervoor te reserveren om het voorgestelde beheer op een adequate wijze uit te voeren.

In dit hoofdstuk wordt de wijze van samenwerking in het beheer voor de treden van de escalatieladder besproken, wordt stilgestaan bij de kennis en monitoringsvragen en tenslotte aandacht besteedt aan een evenwichtige en realistische verdeling van de verantwoordelijkheden.

4.2 Organisatie

4.2.1 Beleid

Afstemming in beheer en beleid inzake ganzen kan plaats blijven vinden in de interprovinciale taakgroep Ganzen. Deze bestaat uit de FBE's en provinciale vertegenwoordigers van de provincies: Zeeland, Zuid-Holland, Gelderland, Noord-Holland, Groningen, Friesland en Overijssel. Flevoland maakt hier geen deel van uit, daarmee zou bilateraal afgestemd kunnen worden.

4.2.2 Trede 1: habitatinrichting

Het ongeschikt/onaantrekkelijk maken van landbouwpercelen door bijvoorbeeld gewaskeuze is ten principale een verantwoordelijkheid voor de grondeigenaren.

Het ongeschikt/onaantrekkelijk maken van natuurgebieden door terreininrichting is ten principale een verantwoordelijkheid van de terrein beherende organisaties.

Het ongeschikt maken van andere gebieden waar ganzen kunnen rusten, broeden of foerageren is ten principale de verantwoordelijkheid van de beheerders zoals RWS, waterschap of gemeenten. De ervaring leert echter dat deze zich hier niet altijd van bewust zijn. De ganzenclusters die zich richten op het beheer in deze 'witte vlekken', zouden richting deze beheerders invloed uit moeten oefenen de terreinen zo ongeschikt als mogelijk is (gezien de andere functies die deze gebieden hebben) te maken.

Een preventief middel dat ingezet kan worden om het ontstaan van ganzen rust en broedgebieden te voorkomen is de zogenaamde vogeltoets. Waarbij de gemeente in het kader van de omgevingsvergunning voorafgaand aan de inrichting van witte vlekken een

toets kan laten uitvoeren op de aantrekkelijkheid van zo'n gebied voor ganzen. Rondom Schiphol is hier door de inspectie Leefomgeving en Transport veel ervaring mee opgedaan.

Het aanbieden van aantrekkelijke ganzenrustgebieden om de winterrust te garanderen vormt een belangrijke pijler onder dit advies. De werkgroep is van mening dat een evaluatie van de werking van de ganzenrustgebieden (sociaal/maatschappelijk en ecologisch) gewenst is. De provincie is voornemens binnenkort opdracht te verstrekken aan een deskundig bureau om deze evaluatie uit te voeren. Vanuit het streven naar volledigheid en een hoge kwaliteit van de evaluatie en het draagvlak voor de nog te formuleren verbetervoorstellen stelt de werkgroep voor een begeleidingsgroep voor deze evaluatie in te stellen waarin in ieder geval vertegenwoordigers van landbouw, TBO's en naar wens andere leden van de werkgroep zitting nemen.

4.2.3 Trede 2: verjaging zonder afschot

Verjaging zonder afschot is jaarrond mogelijk buiten N2000 en rustgebieden. De werkgroep is van mening dat de huidige vorm, waarin verjaging zonder afschot bestaat, te kleinschalig, te incidenteel en te lokaal georganiseerd is om effectief te zijn.

De werkgroep stelt voor de verjaging zonder afschot gebiedsgericht en gecoördineerd te organiseren door allianties van partijen. Deze allianties zijn een voortzetting van de huidige ganzenclusters en bestaan uit samenwerking boeren/jagers/ TBO's en andere grondeigenaren. De alliantie zoekt nadrukkelijk samenwerking met andere partijen zoals bijvoorbeeld Dierenbescherming of de agrarische collectieven.

De allianties zijn verantwoordelijk voor de organisatie van gecoördineerde verjaging en bejaging in de gehele provincie en beheer in de witte vlekken. De verjaging en bejaging moet **planmatig** worden aangepakt. Boeren, jagers en TBO's willen daar een bijdrage in leveren.

Het uitvoeren van gecoördineerde verjaging zonder afschot is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle partijen in de alliantie en wordt in principe uitgevoerd op basis van vrijwilligheid door de achterban van alle partijen. Elke partij heeft de plicht zich in te spannen om voldoende menskracht te organiseren voor de verjaging. Er kan overwogen worden een vrijwilligersvergoeding uit te keren om de betrokkenheid te vergroten.

Blijkt het voor allianties of ganzenclusters niet mogelijk voldoende impact te realiseren met verjaging door vrijwilligers dan bestaat de mogelijkheid betaalde krachten in te huren zoals een Ganzenbeheerteam. Hierbij wordt het uitvoeringsprotocol inzet GBT gehanteerd (bijlage 4).

In totaal worden er vier deelgebieden met elk een alliantie onderscheiden. De huidige vier gebieden waar de ganzenclusters actief zijn. In elk deelgebied wordt de regie op deze gecoördineerde verjaging zonder afschot gevoerd. Deze allianties hebben vier opdrachten:

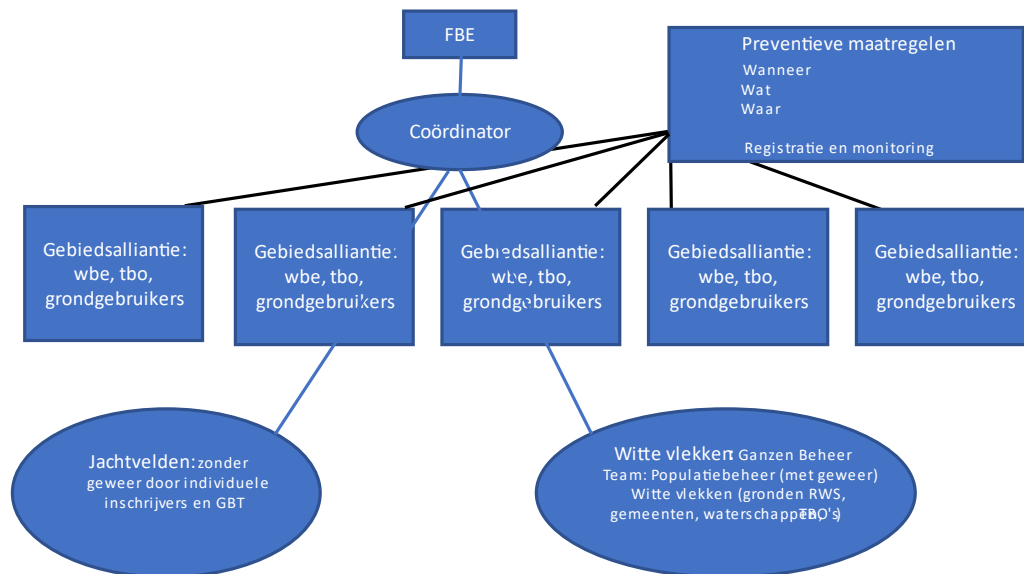
1. Organiseren van gecoördineerde be- en verjaging met en zonder (ondersteunend) afschot (of in combinatie) op landbouwpercelen en in natuurgebieden.
2. Organiseren van nestbehandeling,
3. Organiseren van ganzenbeheer (trede 2 en 4) in de 'witte vlekken'. Dit betreft de openbare ruimte in de bebouwde kom, gronden gekoppeld aan infrastructuur en water. Daarom zal dit beheer altijd in nauwe samenwerking met de grondeigenaar plaats moeten vinden. Het ganzenbeheer dient in de 'witte vlekken' uitgevoerd te worden door personen die uiterlijk niet lijken op jagers vanwege de publieke gevoeligheid van beheeractiviteiten in stedelijke gebieden. Oranje hesjes en neutrale werkkleding zouden gedragen kunnen worden. Daarnaast vragen beheeractiviteiten in het stedelijk gebied om een afgewogen communicatie met omwonenden en gebruikers.
4. Registratie van de uitgevoerde beheer- en verjaagactiviteiten en het effect daarvan.

De werkgroep adviseert deze alliantie meer body te geven zodat de vrijblijvendheid verdwijnt. Dat betekent dat de alliantie beroepsmatig georganiseerd wordt met voldoende capaciteit om deze taken te kunnen uitvoeren. De werkgroep stelt voor de allianties betaalde voorzitters te geven. Voor de voorzitter geldt:

- De voorzitters moeten vertegenwoordigers zijn uit het gebied. Ze kennen iedereen (alle partijen) in het gebied.
- De voorzitter heeft een aanjagende en coördinerende rol, kent het gebied en de stakeholders, wordt gekozen door de partijen in de alliantie en wordt formeel aangesteld vanuit de FBE zijnde een samenwerkingsverband van de betrokken partijen.
- De voorzitter zorgt voor een verbreding van de alliantie in het gebied.
- De voorzitter heeft een procesrol: verbinden, verbreden, coördineren et cetera.
- Waar nodig betaalde opdrachten voor verjaging zonder afschot te verstrekken aan derden.
- Waar nodig betaalde opdrachten te verstrekken voor populatiebeheer.

Besluitvorming vindt binnen de alliantie op basis van gelijkwaardigheid van partijen plaats, waarbij het belang van individuele partijen even zwaar gewogen wordt.

De samenwerking tussen de allianties wordt geborgd door een vanuit de FBE aangestelde coördinator. De coördinator draagt zorg voor afstemming en kennisuitwisseling tussen de allianties onderling en tussen de allianties, de wetenschap en de industrie. Dit laatste met als doel innovatie ten aanzien van de inzet van verjagingsmiddelen te realiseren om zodoende voldoende effectiviteit in verjaging te realiseren.

Figuur 4.1. Organisatie van Verjaging zonder afschot en beheer van witte vlekken.

4.2.4 Trede 3 Verjaging met ondersteunend afschot.

Verjaging met ondersteunend afschot vindt plaats op verzoek van de grondeigenaar door inzet van de jacht(veld)houder.

De allianties hebben de mogelijkheid meer afstemming en samenwerking in het verjagen met ondersteunend afschot te creëren. Hiermee kan ook beheer in trede 3 meer gebiedsgericht vorm krijgen.

4.2.5 Trede 4 populatiebeheer

Populatiebeheer wordt buiten de 'witte vlekken' uitgevoerd op verzoek van de grondeigenaar door de jachtveldhouder en indien noodzakelijk het Ganzenbeheerteam. Populatiebeheer in de 'witte vlekken' en afschot van broedende ganzen op het nest in de gehele provincie wordt geregistreerd door de allianties en kan uitgevoerd worden door het Ganzenbeheerteam.

Ruivangsten worden uitgevoerd door een daartoe aangewezen organisatie in opdracht van de provincie.

4.3 Monitoring en aanvullende aanbevelingen

4.3.1 Monitoring

Om de effectiviteit van de voorgestelde beheermaatregelen te volgen en te zijner tijd te kunnen beoordelen stelt de werkgroep voor een monitoringsplan op te stellen. Dit monitoringsplan zou inzicht moeten geven in de volgende parameters:

- Landbouwschade in kg droge stof/ha representatief verdeelt in ruimte en tijd op de landbouwpercelen. Uit kostenoverweging en voor het vergroten van de betrokkenheid stelt de werkgroep voor om te onderzoeken of een deel van de data door de grondgebruikers zelf verzameld kan worden.
- Natuurschade in de vorm van kwalitatieve beoordelingen (6-jaarlijkse beheerevaluaties) in natuurgebieden, jaarlijks door de TBO's te overleggen als er evaluaties dan kwaliteitstoetsen zijn uitgevoerd.
- Uitgevoerde beheermaatregelen in de treden 2 (locaties, instrumentarium en tijdsduur), 3 (locaties en data) en 4 (aantallen individuen en nesten).
- Aantal zomerganzen, inclusief juveniele tellingen (juli-telling).
- Aantal winterganzen (maandelijkse watervogeltellingen). Om de aanwezigheid van brandganzen te monitoren stellen we voor de watervogeltellingen te verlengen tot 15 mei.
- In de opvang gebieden: monitoring van ecologische effectiviteit (aantal dieren, voedselaanbod) en monitoring draagvlak onder agrariërs.

4.3.2 Onderzoek

Naast het optimaliseren van het huidige beheer op basis van de huidige kennis is de werkgroep van mening dat aanvullende onderzoeken van groot belang zijn. Deze onderzoeken kunnen zowel gericht zijn op het verkrijgen van betere inzichten in de verschillende factoren welke van invloed kunnen zijn op de populatie en schadeontwikkelingen en ook het kunnen formuleren van adequate doelstellingen en meettechnieken om de haalbaarheid van deze doelstellingen te bepalen. Belangrijke onderwerpen voor de komende periode zijn:

- Het vaststellen van de verhouding aandeel standvogels versus trekvogels binnen de Utrechtse ganzenpopulatie(s) in de winterperiode.
- Het bepalen van de kritische succesfactoren voor een adequate verjaging zonder afschot.
- Actief het onderzoek uitgevoerd in opdracht van BIJ12 te volgen naar mogelijke bijgroei-effecten van gras en de consequenties daarvan op de juiste inschatting/beoordeling van de geleden schade met als doel het verkrijgen van betere inzicht in de daadwerkelijke schade omvang en de processen die hierop van invloed zijn.
- De effecten van gevolgen van landelijk beleid gericht op het bereiken van kringlooplandbouw en het terugdringen van stikstof op de draagkracht van- en aanwezigheid van ganzen in- het landelijk gebied. (Premisse: kringlooplandbouw

en minder stikstof zorgen voor een afname van ganzen in het landelijk gebied als gevolg van wijziging in agrarische productiemethoden en afname areaal hoog eiwitrijk gras).

4.3.3 Communicatieplan

Effectief ganzenbeheer is een samenwerking tussen veel partijen en wordt door een deel van de maatschappijkritisch bekeken. Om bij alle partijen voldoende commitment te behouden is het van belang voortdurend te communiceren over het gevoerde beheer en de effecten daarvan. Richting het publiek is het van belang dat zij de nut en noodzaak van het beheer begrijpt en kennis heeft van de balans tussen de diervriendelijke methoden en het populatiebeheer.

Dit vraagt om een afgewogen communicatieplan. De werkgroep adviseert zo'n plan op te (laten) stellen. De verantwoordelijkheid hiervoor zou bij de FBE moeten liggen.

4.3.4 Aanvullend

Stimulering van de afzet, verwerking en destructie van ganzenkadavers

Het blijkt dat uitvoerders geneigd zijn om minder beheer uit te voeren omdat er geen afzet voor de geschoten ganzen is. Dit belemmert een effectieve uitvoering van de populatiereductie. Diverse alternatieven zijn inmiddels verkent incl. afzetmogelijkheden richting de pet food industrie. Helaas blijken al deze alternatieven organisatorisch niet mogelijk of is de schaalbaarheid daarvan een obstakel. Ter voorkoming van het dumpen van ganzenkadavers en het remmende effect op de uitvoering wordt voorgesteld om een effectieve en laagdrempelige wijze van afvoer/destructie van ganzenkadavers te faciliteren en daarnaast verder te onderzoeken op welke wijze ganzenvlees vermarkt kan worden.

Geen der partijen is in staat hierin als enige verantwoordelijkheid te nemen. Toch is het van belang dat dit spoor wel wordt bewandeld. De werkgroep zit het als een gezamenlijk probleem dat in gezamenlijkheid opgelost dient te worden.

5 Literatuur

Buy, R., D. Lammertsma en Th.C.P. Melman, 2018. Overzicht schadesoorten in Nederland en Leidraad beroordeling onderzoek wildschade. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 2888.

Dijk W. van., F. Ensink MBA, J.J.H.G.D. Karelse. Utrecht, mei 2021. Ganzen zonder grenzen, advies voor een robuust en gebiedsgericht ganzenbeheer. Uitgave van: Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade

Jensen, G.H., Madsen, J., Nagy, S., Lewis M. (Compilers) 2018. *AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (Branta leucopsis) - Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population*. AEWA Technical Series No. 70. Bonn, Germany.

Kleijn, D., Clerkx. A.P.P.M, van Kats, R.J.M., Melman, Th.C.P., 2011. Grauwe ganzen en natuurschade in reservaten – een analyse van de perceptie van beheerders. Wageningen. Alterra, Alterra rapport 2165.

Latour, J.B, J. Stahl, E. Klop, M. Pot, M. Roodbergen 2019 Evaluatie Ganzenbeheer Utrecht 2013–2018. A&W-rapport 2572. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden & Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Powolny, T., Jensen, G.H., Nagy, S., Czajkowski, A., Fox, A.D., Lewis, M., Madsen, J. (Compilers) 2018. *AEWA International Single Species Management Plan for the Greylag Goose (Anser anser) - Northwest/Southwest European population*. AEWA Technical Series No. 71. Bonn, Germany.

Spienburg, J.P., 2020. Evaluatieverslag coördinatie cluster coördinatoren 2020. Faunabeheereenheid Utrecht.

Stahl J., van den Bremer L., Schekkerman H., de Boer V. & Voslamber B. 2013. Beheer van zomerganzen in de Provincie Utrecht. Sovon-rapport 2013/28. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Veenbos, M. & D. Keuper. 2020. Ganzenschade in Utrecht; verjagingsinspanning in beeld.

Werkgroep PGU, 2020. Definitief concept Toekomstbestendig ganzenbeheer provincie Utrecht, 2020.

Zee F.F. van der, Verhoeven R.H.M. & Melman D. 2009 Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en Smienten. Ministerie van LNV, Faunafonds.

Bijlage 1: Overzicht huidige beheermaatregelen in Utrecht en buurprovincies

Soort			Utrecht	NH	ZH	GLD	FL
Grauwe gans	Populatiereductie landbouw	Afschot	1 maart-1 november buiten rustgebieden/ N2000	1 maart- 1 oktober	Winterperiode buiten natuur en ganzenrustgebieden	1 februari - 1 november buiten n2000 en rustgebied	
	Populatiereductie rustgebied	Afschot	1 april- 1 november in ganzenrustgebieden	1 april- 1 oktober in ganzenrustgebieden	Zomerperiode		
	Populatiereductie N2000	Afschot	1 april- 1 oktober in ganzenrustgebieden en in N2000 o.b.v. toestemmingsbrief				
	Populatiereductie	Koppelvormers	1 februari- 1 maart en in de rustgebieden tot 1 april	1 februari - 1 april		1 februari - 1 april	

Soort			Utrecht	NH	ZH	GLD	FL
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	Gehele jaar op kwetsbare gewassen	Winterperiode buiten natuur en ganzenrustgebieden	Gehele jaar buiten N2000 en rustgebied en zonder andere soorten te verstoren	1 maart - 1 november
	Verjaging met ondersteunend afschot		Nu niet mogelijk in de winter op niet kwetsbare gewassen	Oktober buiten natuurgebieden	Zomerperiode		1 november - 1 februari op kwetsbare gewassen
	Gecoördineerd beheer	Ganzenbeheerteam		1 februari- 1 oktober in natuurgebieden			
	Nestbehandeling		1 februari-1 september	Gehele jaar	X	1 februari - 1 juni	X
	Ruivangsten		1 mei - 1 augustus buiten N2000 en in N2000 met toestemmingsbrief	1 mei - 1 augustus	Half mei - half juli		X
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden				
Brandgans	Populatiereductie	Afschot	15 mei - 1 november buiten n2000	1 maart tot 1 oktober	1 juli - 1 november		

Soort			Utrecht	NH	ZH	GLD	FL
	Populatiereductie	Afschot		1 april- 1 oktober in ganzenrustgebieden			
	Populatiereductie	Koppelvormers	15 maart - 1 mei buiten N2000	1 februari - 1 april			
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	Gehele jaar op kwetsbare gewassen	1 juli - 1 november	Gehele jaar buiten N2000 en rustgebied en zonder andere soorten te verstoren	
	Verjaging met ondersteunend afschot			Oktober buiten natuurgebieden			
	Gecoördineerd beheer	Onderzoek pilot	1 feb-1april	1 februari- 1 oktober in natuurgebieden			
	Nestbehandeling		1 mei - september	Gehele jaar	X		
	Ruivangsten		1 mei - 31 augustus	1 mei - 1 augustus			
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden				X
Kolgans	Populatiereductie	Afschot			1 maart - 1 november		
	Populatiereductie	Koppelvormers					

Soort			Utrecht	NH	ZH	GLD	FL
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	Gehele jaar op kwetsbare gewassen	1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	Gehele jaar buiten N2000 en rustgebied en zonder andere soorten te verstoren	1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 april-1 november kl. Groepen buiten N2000	Oktober buiten natuurgebieden			
	Nestbehandeling			Gehele jaar	X		
	Ruivangsten						
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden				
Canadese gans	Populatiereductie	Afschot	Jaarrond buiten n2000	1 maart- 1 oktober	Gehele jaar	X	
	Populatiereductie	Afschot		1 april- 1 oktober in ganzenrustgebieden			
	Populatiereductie			1 februari - 1 april			
	Verjaging met ondersteunend afschot			Gehele jaar op kwetsbare gewassen			

Soort			Utrecht	NH	ZH	GLD	FL
	Verjaging met ondersteunend afschot			Oktober buiten natuurgebieden			
	Gecoördineerd beheer			1 februari- 1 oktober in natuurgebieden			
	Nestbehandeling		Gehele jaar	Gehele jaar	X		
	Ruivangsten		1 mei - 1 augustus buiten N2000	1 mei - 1 augustus	Half mei- half juli		
	Verjagen zonder afschot						
Exoten en gedomesticeerden	Populatiereductie	Afschot	Jaarrond buiten N2000		Gehele jaar		
	Populatiereductie	Koppelvormers					
	Verjaging met ondersteunend afschot						
	Nestbehandeling		Gehele jaar		X		
	Ruivangsten		1 mei - 1 augustus buiten N2000		Half mei half juli (boerengans)		
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden				

Bijlage 2: Overzicht effectiviteit van verjagingsmethoden zonder ondersteunend afschot.

Preventieve maatregelen om schade te voorkomen (MARW Buij et al., 2016)			
Middelen	Effectief (wetenschappelijk)	Kosten	Toelichting
Visuele middelen			
Vogelverschrikker	0/++	-?	Over het algemeen nauwelijks effectief, behalve als met mobiele verschrikkers wordt gewerkt, die levensecht lijken, of als intensief verjaagd wordt, met bijvoorbeeld frequent wijzigende posities van vlaggen
Vlaggen en linten	0/++	-?	
Nabootsing	0/++	-?	
Flitsmolen	0/++	-?	
Akoestische middelen			
Knalapparaat	0/+++	Variabel	Gemengde resultaten, maar succesvol voor lang termijn verjaging als soort specifiek alarmroepen worden gebruikt en alleen als ganzen daadwerkelijk aanwezig zijn op percelen, zodat gewenning voorkomen wordt
Vogelafweer pistool	0/+++	Variabel	
Schriklint	0/+++	Variabel	
Technische middelen			
Drones	?/+	-?	

Middelen	Effectief (wetenschappelijk)	Kosten	Toelichting
Laser	++(+)?	-?	Effectief bij verjagen van ganzen van percelen in de zomer en in combinatie met andere verjaagmiddelen in de winter. Ganzen verplaatsen zich naar percelen zonder laser, waardoor de totale schade hetzelfde zou kunnen blijven of (mogelijk) kan toenemen. Anders soorten zijn gevoelig voor verstorend effect, inzet daarom beperkt
Afscherming			
Spandraden	+(++)?	Variabel	Mogelijk alleen effectief als grote gebieden worden afgerasterd
Teelt technische middelen			
Percelen gelijktijdig inzaaien	++?	+	In potentie de duurzaamste methode, omdat de afweging tussen predatiedruk en voedsel geschiktheid permanent wordt beïnvloed. In combinatie met consequent verjagen bij kwetsbare gewassen en rust bij opvang-/lokgewassen
Gebruik zaadmengsels	++?	+	
Keuze opvolgend gewas	++?	+	

Middelen	Effectief (wetenschappelijk)	Kosten	Toelichting
Verjaging			
Verjaging met ondersteunend afschot	+ /+++	"+"	Verjaging met afschot is effectiever dan verjaging zonder ondersteunden afschot, vooral in combinatie met andere verjaagmiddelen en wanneer het onvoorspelbaar. Frequente verjaging lijkt hierbij cruciaal, net als de aanwezigheid van alternatieve voedselgebieden.
Overige middelen			
Honden	0/+		Effectieve methode voor de korte termijn, maar variabele effectiviteit op langere duur
Roofvogels	0/+		
Mensen	0/+		

Bijlage 3: Tabel met geadviseerde handelingen Utrecht

Soort	Doel	Middel	Huidige beheer Utrecht	Vorig advies Utrecht (2021) (wijzigingen)	Evaluatie A&W	Advies Utrecht 2022	
Grauwe gans	Populatiereductie landbouw	Afschot	1 maart-1 november buiten rustgebieden/ N2000	1 februari - 1 november	Verkorten winterrust	1 februari - 1 november	
	Populatiereductie rustgebied	Afschot	1 april- 1 november in ganzenrustgebieden			1 april- 1 november in ganzenrustgebieden	
	Populatiereductie N2000	Afschot	1 april- 1 oktober in ganzenrustgebieden en in N2000 o.b.v. toestemmingsbrief			1 april- 1 oktober o.b.v. toestemmingsbrief	Oktober schade door ganzen vergoeden in rustgebieden
	Populatiereductie	Afschot koppelvormers	1 februari- 1 maart en in de rustgebieden tot 1 april	X		1 februari - 1 april in de rustgebieden en N2000	
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen			1 november 1 februari op kwetsbare gewassen	

Soort	Doel	Middel	Huidige beheer Utrecht	Vorig advies Utrecht (2021) (wijzigingen)	Evaluatie A&W	Advies Utrecht 2022	
	Verjaging met ondersteunend afschot		Nu niet mogelijk in de winter op niet kwetsbare gewassen			Nu niet mogelijk in de winter op niet kwetsbare gewassen	
	Gecoördineerd beheer	Ganzenbeheerteam				Binnen bestaande ontheffingen (populatiereductie miv escalatieladder)	
	Nestbehandeling		1 februari-1 september			1 februari-1 september	
	Ruivangsten		1 mei - 1 augustus buiten N2000 en in N2000 met toestemmingsbrief			1 mei- 1 augustus op landbouw en in N2000 o.b.v. toets of beheerplan	
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden			Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden	
Brandgans	Populatiereductie	Afschot	15 mei - 1 november buiten n2000		Verkorten winterrust	Koppelen aan AEWA-doelstelling	2 weken vervroegen
	Populatiereductie	Afschot					
	Populatiereductie	Koppelvormers	15 maart - 1 mei buiten N2000			15 maart - 1 mei buiten N2000	

Soort	Doel	Middel	Huidige beheer Utrecht	Vorig advies Utrecht (2021) (wijzigingen)	Evaluatie A&W	Advies Utrecht 2022	
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	
	Verjaging met ondersteunend afschot					1 april-1 mei	
	Gecoördineerd beheer	Onderzoek pilot	1 feb-1april			Pilot winterverjaging in weidevogelgebied en monitoring van omliggende gebieden	
	Nestbehandeling		1 mei - september	1 april - 1 september		1 mei - september	
	Ruivangsten		1 mei - 31 augustus			1 mei - 31 augustus	
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden			Effectiviteit vergroten	
Kolgans	Populatiereductie	Afschot			Verkorten winterrust		
	Populatiereductie	Koppelvormers					
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen		1 november - 1 maart op kwetsbare gewassen	

Soort	Doel	Middel	Huidige beheer Utrecht	Vorig advies Utrecht (2021) (wijzigingen)	Evaluatie A&W	Advies Utrecht 2022	
	Verjaging met ondersteunend afschot		1 april-1 november kl. Groepen buiten N2000			1 april-1 november kl. Groepen buiten N2000	
	Nestbehandeling						
	Ruivangsten						
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden				
Canadese gans	Populatiereductie	Afschot	Jaarrond buiten n2000			Jaarrond buiten n2000	
	Populatiereductie	Afschot					
	Populatiereductie						
	Verjaging met ondersteunend afschot						
	Verjaging met ondersteunend afschot						
	Gecoördineerd beheer						
	Nestbehandeling		Gehele jaar			Gehele jaar	
	Ruivangsten		1 mei - 1 augustus buiten N2000			1 mei - 1 augustus buiten N2000	
	Verjagen zonder afschot						
Exoten en gedomesticeerden	Populatiereductie	Afschot	Jaarrond buiten N2000			Jaarrond buiten N2000	

Soort	Doel	Middel	Huidige beheer Utrecht	Vorig advies Utrecht (2021) (wijzigingen)	Evaluatie A&W	Advies Utrecht 2022	
	Populatiereductie	Koppelvormers					
	Verjaging met ondersteunend afschot						
	Nestbehandeling		Gehele jaar			Gehele jaar	
	Ruivangsten		1 mei - 1 augustus buiten N2000			1 mei - 1 augustus buiten N2000	
	Verjagen zonder afschot		Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden			Jaarrond buiten N2000 en rustgebieden	

Bijlage 4: Uitvoeringsprotocol Ganzenbeheerteam

UITVOERINGSPROTOCOL T.B.V. INZET PROVINCIAAL GANZENBEHEERTEAM

1. De inzet van het provinciale ganzenbeheerteam kan plaatsvinden door:
 - a. externe melding
 - b. op initiatief van het ganzencluster op basis van een knelpuntenanalyse
2. Meldpunt voor complexe beheervraagstukken m.b.t. ganzen is gelegen bij de 4 ganzenclusters. Aanspreekpunt: projectsecretaris ganzen FBE
3. Na melding van de problematiek wordt door de projectsecretaris een korte notitie opgesteld; indien noodzakelijk wordt door hem een terreinbezoek gebracht.
 - a. Contactgegevens aangever problematiek
 - b. Omschrijving van de problematiek (*indien mogelijk ook kwantitatief*)
 - c. Locatieduiding en overzicht betrokken stakeholders
 - d. Beschrijving van eventueel al ondernomen acties
 - e. Korte risicoanalyse t.b.v. uitvoering beheeringrepen (incl. succes en/of faalfactoren)
 - f. Voorstel t.b.v. een mogelijke aanpak
 - a. Bij een negatieve reactie dan wel het uitblijven van een reactie vanuit de WBE zal de projectsecretaris in overleg met de ganzencluster voorzitter besluiten of inzet van het provinciale ganzenbeheerteam noodzakelijk is
 - b. Een positieve reactie van de WBE wordt vergezeld van een beknopt plan van aanpak van de door de WBE te ondernemen acties (*beschrijving: acties kwantitatief en kwalitatief*)
 - c. Desgewenst kan de projectsecretaris aanvullende suggesties en/of voorwaarden plaatsen op het door de WBE ingediende plan van aanpak

De notitie bevat minimaal de volgende onderdelen:

4. Voornoemde notitie wordt door de projectsecretaris afgestemd met de voorzitter van het betreffende ganzencluster
5. Projectsecretaris en ganzencluster voorzitter bepalen of er sprake is van spoedeisend belang van de uit te voeren beheeringre(e)p(en)
6. Als er sprake is van spoedeisend belang, zie artikel 13 e.v.

7. Als er géén sprake is van spoedeisend belang en indien de voorzitter van het betreffende ganzencluster akkoord gaat met de probleemomschrijving conform artikel 3, neemt de projectsecretaris formeel contact op met de WBE
8. De WBE wordt gevraagd of zij, al dan niet door inzet van haar WBE-ganzenteam, in staat is om het geconstateerde probleem adequaat op te lossen. De reactietermijn bedraagt: max. 2x24 uur
9. Realisatie van de beheeringrepen vinden conform plaats
10. Na 2 weken rapporteert de WBE de door haar getroffen maatregelen en/of bevindingen aan de projectsecretaris
11. De projectsecretaris neemt contact op met de aanvrager van het probleem om te bezien of door de gepleegde inzet: 1.) het probleem is opgelost dan wel 2.) door continuatie van de inzet van de WBE het probleem kan worden opgelost of binnen acceptabele proporties kan worden gehouden
10. Als blijkt dat opschaling wenselijk is doormiddel van inzet van het provinciale ganzenbeerteam dan zal het besluit hiertoe worden genomen door de projectsecretaris in afstemming met de ganzencluster voorzitter. De adviezen van de WBE dienaangaande worden in de afweging nadrukkelijk betrokken.

Inzet provinciaal ganzenbeheerteam:

11. Als de inzet van het provinciaal ganzenbeheerteam aan de orde is zal dit, voor zover mogelijk, worden gecommuniceerd met de betrokken actoren, bestaande uit minimaal de WBE en betrokken grondgebruikers
12. Eventueel handelend optreden vindt plaats conform de notitie zoals genoemd onder punt 3, lid f

Het provinciale ganzenbeheerteam koppelt de door haar behaalde resultaten terug aan de projectsecretaris; deze kan op basis van de behaalde resultaten/aangetroffen situatie besluiten wijzigingen in de beoogde aanpak door te voeren, na overleg met de voorzitter van het betreffende ganzencluster

Spoedeisend belang

13. Projectsecretaris en ganzencluster voorzitter bepalen in overleg met de FBE-directeur het spoedeisend belang van de in te zetten beheeractie(s).
14. Als er sprake is van spoedeisend belang dan neemt de projectsecretaris onverwijld contact op met de WBE, zijnde primair de WBE-secretaris, bij afwezigheid de voorzitter, bij afwezigheid van de secretaris én de voorzitter, een ander WBE-bestuurslid.
15. De reactietermijn van de WBE bedraagt in situaties van spoedeisend belang maximaal 12 uur.
16. Bij het uitblijven van een reactie binnen de gestelde termijn of een negatieve reactie van de WBE nemen de projectsecretaris, ganzencluster voorzitter en de FBE-directeur een gezamenlijk besluit of inzet van het GBT onverwijld noodzakelijk is.
17. Zie voorts het gestelde onder artikel 11 en 12.

Opmerking:

- Vergoeding van gemaakte kosten door het provinciale ganzenbeheerteam, zijnde: reis- en verblijfkosten alsmede een bijdrage in de materiaalkosten, vindt uitsluitend plaats op basis van een resultaatsverplichting